

Γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής με θέμα: «Η συνύπαρξη γενετικώς τροποποιημένων, συμβατικών και βιολογικών καλλιεργειών»

(2005/C 157/29)

Στις 29 Ιανουαρίου 2004, η Ευρωπαϊκή Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή αποφάσισε, με βάση το άρθρο 29, παράγραφος 2 του εσωτερικού της κανονισμού, να εκδώσει γνωμοδότηση με θέμα: «Η συνύπαρξη γενετικώς τροποποιημένων, συμβατικών και βιολογικών καλλιεργειών»

Το ειδικευμένο τμήμα «Γεωργία, ανάπτυξη της υπαίθρου, περιβάλλον», στο οποίο ανατέθηκε η προετοιμασία των σχετικών εργασιών, υιοθέτησε τη γνωμοδότησή του στις 21 Σεπτεμβρίου 2004, με βάση την εισηγητική έκθεση του **κ. VOSS**.

Κατά τη 413η σύνοδο ολομέλειας της 15ης και 16ης Δεκεμβρίου 2004 (συνεδρίαση της 16ης Δεκεμβρίου 2004) η ΕΟΚΕ υιοθέτησε με 47 ψήφους υπέρ, 13 ψήφους κατά και 4 αποχές την ακόλουθη γνωμοδότηση:

1. Εισαγωγή

1.1 Η ΕΟΚΕ θεωρεί απολύτως απαραίτητο να αναπτυχθούν και να θεσπιστούν βιώσιμοι, ασφαλείς από νομική άποψη και πρακτικά εφαρμόσιμοι κανόνες αφενός σχετικά με τη συνύπαρξη της καλλιέργειας γενετικώς τροποποιημένων και της συμβατικής και βιολογικής καλλιέργειας φυτών, και αφετέρου σχετικά με τις απαιτήσεις για την προστασία της φύσης. Οι κανόνες αυτοί θα πρέπει να ισχύουν για το σύνολο του τομέα παραγωγής ειδών διατροφής, και των γεωργικών, αλιευτικών, δασοκομικών προϊόντων, συμπεριλαμβανομένων των προϊόντων που παράγονται για φαρμακευτικούς ή ερευνητικούς σκοπούς καθώς και για τα προϊόντα που δεν αποτελούν τρόφιμα.

1.2 Η Επιτροπή, αφενός προτείνει να επαφίεται η ρύθμιση σημαντικών πτυχών της συνύπαρξης στην εθνική νομοθεσία. Αφετέρου, προτίθεται να ρυθμίσει το ζήτημα της αντιμετώπισης της συμπτωματικής ή από τεχνική άποψη αναπόφευκτης ύπαρξης ΓΤΟ σε μη μεταλλαγμένους σπόρους, ζήτημα που έχει καθοριστική σημασία για τη μορφή που θα δοθεί στην συνύπαρξη στο μέλλον, στο πλαίσιο της διαδικασίας επιτροπολογίας που προβλέπεται στον κανονισμό 2001/18, αλλά και με βάση τις διατάξεις των κανονισμών σχετικά με τις μεταφορές σπόρων προς σπορά. Συνεπώς, δεν πρόκειται να ζητηθεί η γνωμοδότηση της ΕΟΚΕ. Για το λόγο αυτό θεωρείται σκόπιμο να συμμετάσχει η ΕΟΚΕ στη συζήτηση αυτή μέσω μιας γνωμοδότησης πρωτοβουλίας, ώστε να φωτισθούν ιδιαίτερα οι οικονομικές και κοινωνικές πτυχές του ζητήματος και συγχρόνως να τοποθετηθεί έναντι του Συμβουλίου, της Επιτροπής και του Κοινοβουλίου.

1.3 Στόχος της γνωμοδότησης πρωτοβουλίας είναι, συνεπώς, τόσο να φωτισθούν οι σημαντικότερες πτυχές της συνύπαρξης, όσο και να διατυπωθούν προτάσεις σχετικά με το ερώτημα ποιες από τις πτυχές αυτές θα πρέπει, κατά τη γνώμη της ΕΟΚΕ, να ρυθμιστούν σε ευρωπαϊκό και ποιες σε εθνικό επίπεδο καθώς και ποιες πρακτικές προδιαγραφές και οδηγίες χρειάζονται οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και ιδιαίτερα οι γεωργικές επιχειρήσεις.

1.4 Επειδή η Επιτροπή ήρε, τον Μάιο 2004, την απαγόρευση της έγκρισης και της διάθεσης στην αγορά τροφίμων που περιέχουν ΓΤΟ, απαγόρευση που ισχύει από το 1998, και προτίθεται να λάβει προσεχώς απόφαση για την έγκριση της καλλιέργειας ΓΤΟ ⁽¹⁾, είναι

⁽¹⁾ Ανακοίνωση σχετικά με διερευνητική συζήτηση για τους γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς και παρεμφερή θέματα.
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.gettxt=gt&doc=IP/04/118|0|RAPID&lg=EN.

Η έγκριση ΓΤΟ σύμφωνα με το κοινοτικό δίκαιο – η σημερινή κατάσταση.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_stand_g-vo_28_01_04.pdf
Ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τη νομοθεσία περί ΓΤΟ στην ΕΕ.
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/com_fragen_antworten_28_01_04.pdf

επείγοντως αναγκαίο να καθοριστεί η μορφή αυτής της συνύπαρξης στην πράξη.

2. Γενικές παρατηρήσεις και ορισμοί

2.1 Ενόψει της έγκρισης και της διάθεσης στην αγορά γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών (ΓΤΟ)

— για την καλλιέργεια φυτών και μικροοργανισμών καθώς και για την εκτροφή ζώων,

— για ερευνητικούς σκοπούς,

— ως τρόφιμα και ζωοτροφές,

— ως πρώτων υλών σε άλλες εφαρμογές, συμπεριλαμβανομένης της καλλιέργειας για την παραγωγή φαρμακευτικών προϊόντων,

— με σκοπό την επίδραση στη φύση, (π.χ. εξάλειψη ρύπων) και

— ως βοηθητικών μέσων στη γεωργία και στη δασοκομία (π.χ. καταπολέμηση ζημιογόνων εντόμων και έλεγχος των ζιζανίων),

καθίσταται αναγκαίο να θεσπιστούν πρακτικές διατάξεις για την εφαρμογή παρόμοιας ελευθέρωσης αλλά και για την χρησιμοποίηση των σχετικών προϊόντων σε τρόφιμα και ζωοτροφές, καθώς και στη φύση.

2.2. Η ευρωπαϊκή νομοθεσία ήδη ρυθμίζει τις ακόλουθες πτυχές

— την εκτίμηση και διαχείριση των κινδύνων ⁽²⁾,

⁽²⁾ Οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 12ης Μαρτίου 2001, για τη σκόπιμη ελευθέρωση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών στο περιβάλλον
ΕΕ L 106 της 17.4.2001, σ. 1.

- την έγκριση,
- τις διατάξεις επισημάνσης για τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές ⁽¹⁾
- την ανιχνευσιμότητα ⁽²⁾ και
- τις διασυνοριακές μεταφορές εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης (σύμφωνα με το διεθνές πρωτόκολλο της Καρταχένas περί βιοασφάλειας) ⁽³⁾

2.3 Δεν έχουν ρυθμιστεί ακόμη σε ευρωπαϊκό επίπεδο θέματα όπως

- οι διατάξεις επισημάνσης για τους σπόρους προς σπορά και τα υλικά αναπαραγωγικής, για τα οποία η Επιτροπή προετοιμάζει σχετική πρόταση ⁽⁴⁾ και
- η αντιμετώπιση στην πράξη των οικονομικών, κοινωνικών και πολιτισμικών επιπτώσεων που συνεπάγεται η χρήση ΓΤΟ ⁽⁵⁾. Το θέμα αυτό εξετάζεται αυτή την περίοδο από τις κυβερνήσεις και τα κοινοβούλια των κρατών μελών, στο πλαίσιο της υλοποίησης της οδηγίας 2001/18 καθώς και μέσω της προσαρμογής της εθνικής νομοθεσίας, ιδιαίτερα όσον αφορά τις διατάξεις για την καλλιέργεια και την αστική ευθύνη στον τομέα αυτό.

2.4 Σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία της ΕΕ, οι ΓΤΟ πρέπει να υπόκεινται σε ειδικό έλεγχο με σκοπό την εκτίμηση και τον έλεγχο του κινδύνου αλλά και την επισημάνση και ανιχνευσιμότητά τους σε όλα τα στάδια. Σύμφωνα, επίσης, με την ισχύουσα νομοθεσία, η παραίτηση από την ενεργό ή την παθητική χρήση ΓΤΟ πρέπει να είναι δυνατή, ενώ απαγορεύεται ρητά και απόλυτα η χρήση ΓΤΟ στην καλλιέργεια βιολογικών προϊόντων και στην παραγωγή τροφίμων (με εξαίρεση τα φυτούγειονομικά προϊόντα). Η ευρωπαϊκή νομοθεσία προβλέπει, επίσης, ότι η ελευθέρωση ΓΤΟ σε ορισμένες περιοχές μπορεί να υπόκειται σε ειδικούς περιορισμούς ή να απαγορεύεται εντελώς, μετά από εξέταση κάθε περίπτωσης.

⁽¹⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1829/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, για τα γενετικά τροποποιημένα τρόφιμα και ζωοτροφές
EE L 268 της 18.10.2003, σ. 1.

⁽²⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1830/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με την ανιχνευσιμότητα και την επισημάνση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών
EE L 268 της 18.10.2003, σ. 24.

⁽³⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1946/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 15ης Ιουλίου 2003, για τις διασυνοριακές διακινήσεις γενετικά τροποποιημένων οργανισμών
EE L 287 της 5.11.2003, σ. 1.

⁽⁴⁾ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Σεπτέμβριος 2003, ερωτήσεις και απαντήσεις σχετικά με τους ΓΤΟ σε σπόρους προς σπορά
http://europa.eu.int/rapid/start/cgi/guesten.ksh?p_action.getfile=gf&doc=MEMO/03/186|0|RAPID&lg=DE&type=PDF

⁽⁵⁾ Επίτροπος Fischler, Ιούνιος 2003, Communication to the Commission on the Co-existence of Genetically Modified, Conventional and Organic Crops (pdf).
http://zs-l.de/saveourseeds/downloads/Communication_Fischler_02_2003.pdf

2.5 Οι ΓΤΟ είναι ζώντες οργανισμοί οι οποίοι πολλαπλασιάζεται και εξαπλώνονται στο πλαίσιο του φυσικού περιβάλλοντος. Τα βιολογικά συστήματα στα οποία έχουν εισαχθεί και από τα οποία πολύ δύσκολα θα μπορούν να αφαιρεθούν, είναι αδύνατον να περιορίζονται ερμητικά ή να ελέγχονται και να παρακολουθούνται με τον ίδιο τρόπο όπως συμβαίνει με επιστημονικές, βιομηχανικές ή βιοτεχνικές εγκαταστάσεις. Η βιόσφαιρα αποτελεί γενικά παγκόσμιο, ενιαίο και ανοικτό σύστημα, του οποίου η νομοτέλεια έχει διερευνηθεί εντελώς και ελέγχεται μόνο σε ορισμένο βαθμό.

2.6 Για τους λόγους αυτούς, ο ευρωπαϊός νομοθέτης καθιέρωσε την αρχή της προφύλαξης και την κατά περίπτωση αξιολόγηση και ρύθμιση ως κριτήριο της αντιμετώπισης των ΓΤΟ. Συγχρόνως, έδωσε ιδιαίτερη έμφαση στη διαφάνεια και την ελευθερία επιλογής όσον αφορά τη χρήση των ΓΤΟ.

2.7 Η προσέγγιση αυτή λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι η πλειονότητα των πολιτών της Ευρωπαϊκής Κοινότητας αντιδρά με σκεπτικισμό ή ακόμα και άρνηση ως προς τη χρήση των ΓΤΟ στη γεωργία και τη δασοκομία, αλλά και στα τρόφιμα και τις ζωοτροφές.

2.8 Συνεπώς, η συνύπαρξη καλλιεργειών και χρήσης της γης με ή χωρίς γενετικά μεταλλαγμένους οργανισμούς αφορά

- τη γεωργία, τη δασοκομία και την αλιεία καθώς και τη διαχείριση της ιδιοκτησίας των γαιών,
- το σύνολο του τομέα τροφίμων (μεταποίηση, εμπόριο, διάθεση στα εστιατόρια),
- την περιφερειακή και τοπική χρήση των γαιών και την αντίστοιχη οικονομική ανάπτυξη
- την προστασία των καταναλωτών και
- την προστασία της φύσης

εντός ενός κατάλληλου γεωγραφικού και χρονικού πλαισίου.

2.9 Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, σε διάφορες μη δεσμευτικές γνωμοδοτήσεις της, περιοριζόταν μέχρι σήμερα στις καθαρά οικονομικές πτυχές της ταυτόχρονης ύπαρξης διαφορετικών μορφών γεωργίας. Προτείνει να επαφίεται η ρύθμιση των πτυχών αυτών ουσιαστικά στα κράτη μέλη. Η στάση αυτή, όμως, αμφισβητείται από το Συμβούλιο και κρίνεται αρνητικά από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ⁽⁶⁾.

⁽⁶⁾ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου σχετικά με τη συνύπαρξη γενετικά τροποποιημένων, συμβατικών και βιολογικών φυτών (2003/2098(INI)).
EE C 91 E της 15.4.2004, σ. 680.

3. Ουσιαστικές πτυχές της συνύπαρξης (διάθρωση)

3.1 Το επίπεδο της επιστημονικής γνώσης

3.1.1 Προϋπόθεση για τη ρύθμιση της συνύπαρξης, ιδιαίτερα όσον αφορά την εκτίμηση της έκτασης της διασποράς και της ετεροδιασταύρωσης των ΓΤΟ εντός συγκεκριμένων γεωγραφικών και χρονικών ορίων, με διάφορα είδη φυτών, (όπως, επίσης, όσον αφορά και την ενδεχόμενη εξάπλωση μικροοργανισμών και ζώων), αποτελεί η ύπαρξη ικανοποιητικής επιστημονικής βάσης καθώς επίσης και αξιόπιστων πρακτικών εμπειριών και εκτιμήσεων των πιθανών τρόπων διασποράς κατά την παραγωγή, αποθήκευση, μεταφορά και μεταποίηση.

3.1.2 Η Επιτροπή συγκέντρωσε διάφορες εκθέσεις εμπειρογνομώνων και γνωμοδοτήσεις⁽¹⁾, οι οποίες όμως δεν προσφέρουν ακόμη ολοκληρωμένη εικόνα. Ζητήθηκε γι αυτό η εκπόνηση συμπληρωματικών μελετών. Κατά την πρώτη επιστημονική διάσκεψη με θέμα τη συνύπαρξη, που πραγματοποιήθηκε το Νοέμβριο 2003⁽²⁾, οι συμμετέχοντες επιστήμονες διαπίστωσαν ότι υπάρχει ακόμη ουσιαστική ανάγκη για έρευνα στον τομέα αυτό, και ήταν μόνο σε περιορισμένο βαθμό σε θέση να διατυπώσουν αξιόπιστες απόψεις σχετικά με τη δυνατότητα συνύπαρξης. Σχετική γνωμοδότηση της επιστημονικής επιτροπής της ΕΕ, που εκπονήθηκε το 2001⁽³⁾, επισημαίνει την ύπαρξη σημαντικής ανασφάλειας στο θέμα αυτό και δεν τοποθετείται δεσμευτικά ως προς τις ανώτατες τιμές που προτείνει η Επιτροπή.

3.1.3 Οι υφιστάμενες επιστημονικές γνώσεις σχετικά με τις ικανότητες ετεροδιασταύρωσης, τη διασπορά και την ανθεκτικότητα γενετικών τροποποιημένων φυτών δεν επιτρέπει την διατύπωση αξιόπιστων προγνώσεων σχετικά με τις δυνατότητες της συνύπαρξης.

3.1.4 Αυτό ισχύει τόσο όσον αφορά τις μακροπρόθεσμες προγνώσεις, όσο και τα διαφορετικά περιβάλλοντα των οικοσυστημάτων και τις διαφορετικές συνθήκες γεωργικής καλλιέργειας.

3.1.5 Η αξιολόγηση και η εκτίμηση της ικανότητας συνύπαρξης ορισμένων ΓΤΟ, πρέπει να διενεργείται για κάθε είδος φυτών και για διάφορα συστήματα παραγωγής, λαμβανομένων υπόψη των τοπικών συνθηκών. Κατά τη διαδικασία αυτή θα πρέπει επιπλέον να λαμβάνονται υπόψη και οι ενδεχόμενες αλλαγές που θα προκαλέσει όσον αφορά τις μεθόδους καλλιέργειας (π.χ. χρήση ολικών ζιζανιοκτόνων λόγω ανάλογης ανθεκτικότητας).

3.1.6 Ιδιαίτερες δυσκολίες αντιμετωπίζονται κατά την πρόγνωση και τον έλεγχο όσον αφορά είδη φυτών τα οποία έχουν την ιδιότητα να ανταλλάσσουν γενετικές πληροφορίες με συγγενή άγρια, μη καλλιεργήσιμα, φυτά. Η κράμβη, που έχει τη γενετική της προέλευση στην Ευρώπη, έχει πολυάριθμα συγγενή φυτά διασταύρωσης, άγρια και καλλιεργήσιμα, όπως το λάχανο, τα γογγύλια, το σινάπι, η ραφανίδα, η διπλόταξη η επιτοίχιος, η ρόκα, το άγριο

σινάπι, το αγριολάχανο και η βρούβα του βουνού. Αυτό συμβαίνει και με τα τεύτλα.

3.2 Διαχείριση των κινδύνων, παρακολούθηση και καταχώρηση της καλλιέργειας

3.2.1 Η ταυτοποίηση και η επισήμανση των ΓΤΟ αποτελεί αντικειμενική προϋπόθεση για την καταχώρηση των καλλιεργειών και την παρακολούθηση των ΓΤΟ, όπως προβλέπεται στην οδηγία 2001/18. Αποτελεί, επίσης, προϋπόθεση για την απόσυρση ορισμένων ΓΤΟ, σε περίπτωση που αυτό κρίνεται απαραίτητο, είτε λόγω νέων επιστημονικών αποτελεσμάτων, είτε λόγω της λήξης της προσωρινής τους έγκρισης. Από αυτή την άποψη, η επισήμανση των γενετικά τροποποιημένων οργανισμών που μπορούν να αναπαραχθούν, έχει αποφασιστική σημασία για την αποτελεσματική διαχείριση κινδύνων, ιδιαιτέρως στην περίπτωση πιθανών μέτρων έκτακτης ανάγκης. Επομένως, δεν μπορεί να εξαρτάται μόνο από το ερώτημα αν οδηγεί ή όχι σε υπέρβαση των οριακών τιμών που έχουν υιοθετηθεί για την υποχρεωτική επισήμανση τροφίμων και ζωοτροφών, δεδομένου ότι σε περίπτωση λήξης της έγκρισης, αυτομάτως δεν ισχύουν και οι οριακές τιμές που προβλέπονται για την πληροφόρηση των καταναλωτών.

3.2.2 Η αξιολόγηση των κινδύνων που συνεπάγονται οι ΓΤΟ, όπως προβλέπεται από την οδηγία 2001/18 και συγκρίσιμες διατάξεις σε άλλους κανονισμούς και οδηγίες της Κοινότητας, είναι υποχρεωτική και αποτελεί προϋπόθεση για την έγκριση. Ωστόσο, η πραγματοποίηση της καλλιέργειας επηρεάζει ουσιαστικά την απάντηση στο ερώτημα αν μπορούν ή όχι να ληφθούν τα πρακτικά μέτρα που προβλέπει η οδηγία για τον περιορισμό της καλλιέργειας και το περιορισμό και την παρακολούθηση των συνεπειών της ή ακόμη και για την άρση της έγκρισης. Συνεπώς, το ερώτημα της συνύπαρξης δεν μπορεί να περιορίζεται αποκλειστικά στις οικονομικές πτυχές της καλλιέργειας, αλλά αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της διαχείρισης των κινδύνων και της προφύλαξης που επιβάλλονται από την αντίστοιχη νομοθεσία.

3.3 Ανιχνευσιμότητα και έλεγχος στην αλυσίδα παραγωγής τροφίμων και ζωοτροφών μέσω δειγματολημιών, δοκιμών και τεκμηρίωσης

3.3.1 Μέτρα για την ταυτοποίηση και επισήμανση των ΓΤΟ, σε όλη την αλυσίδα παραγωγής τροφίμων, προβλέπει και η οδηγία για την επισήμανση και ανιχνευσιμότητα των ΓΤΟ (η οποία εντάσσεται στις γενικές αρχές και απαιτήσεις της νομοθεσίας για τα τρόφιμα⁽⁴⁾). Τα μέτρα αυτά υπερβαίνουν, ωστόσο, τα όρια μιας απλής ταυτοποίησης των ΓΤΟ σε ένα τελικό προϊόν, δεδομένου ότι στο μέλλον θα είναι υποχρεωτική η επισήμανση προϊόντων στα οποία η ύπαρξη ΓΤΟ στο τελικό προϊόν δεν είναι ανιχνεύσιμη.

⁽⁴⁾ Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 178/2002 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 28ης Ιανουαρίου 2002, για τον καθορισμό των γενικών αρχών και απαιτήσεων της νομοθεσίας για τα τρόφιμα, για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων και τον καθορισμό διαδικασιών σε θέματα ασφαλείας των τροφίμων

⁽¹⁾ Joint Research Centre, 2002, Scenarios for co-existence of genetically modified, conventional and organic crops in European agriculture.

http://www.jrc.cec.eu.int/download/gmcrops_coexistence.pdf
Round Table on research results relating to co-existence of GM and non-GM crops.

http://europa.eu.int/comm/research/biosociety/news_events/news_programme_en.htm

⁽²⁾ First European Conference on Co-existence of Genetically Modified Crops with Conventional and Organic Crops 13th - 14th November, 2003, Helsingør, Denmark.
<http://www.agrsci.dk/gmcc-03/>

⁽³⁾ Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds.
http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

3.3.2 Οι πληροφορίες που είναι απαραίτητες για την ταυτοποίηση ενός ΓΤΟ καταχωρούνται σε κεντρικό μητρώο και δημοσιεύονται⁽¹⁾.

3.3.3 Η κοινή ερευνητική αρχή της ΕΕ προσπαθεί να ολοκληρώσει την τυποποίηση και την πιστοποίηση των σχετικών απαραίτητων διαδικασιών δειγματοληψίας και δοκιμών.

3.3.4 Η ταυτοποίηση ειδικών ΔΝΑ ή μιας ειδικής πρωτεΐνης ενός ΓΤΟ είναι από τεχνική άποψη εφικτή με τις σημερινές δυνατότητες ανάλυσης, με βαθμό ακρίβειας από 0,001 έως 0,05 τοις εκατό του συνολικού δείγματος. Το κόστος για μια μη εξειδικευμένη ποιοτική δοκιμή για την ανίχνευση ΓΤΟ, κυμαίνεται σήμερα μεταξύ 100 και 150 ευρώ ανά ανάλυση. Το κόστος για εξειδικευμένες και ποσοτικές δοκιμές κυμαίνεται μεταξύ 250 και 500 ευρώ ανά ανάλυση.

3.3.5 Όσον αφορά την αξιοπιστία και την καθολική διαθεσιμότητα μεθόδων ανίχνευσης και τη διάθεση τεχνικών εξοπλισμών για την εφαρμογή τους, οι διαφορές εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης είναι ακόμη μεγάλες. Ελάχιστα κράτη μέλη διαθέτουν τις δυνατότητες αυτές σε ικανοποιητικό βαθμό και ορισμένα κράτη μέλη καθόλου.

3.3.6 Επί του παρόντος αντιμετωπίζονται σημαντικά, πρακτικά προβλήματα, κυρίως όσον αφορά την ποσοτική εξειδικευμένη ανάλυση για την ανίχνευση ΓΤΟ, ιδιαίτερα σε περίπτωση που οι κατασκευάστριες εταιρίες δεν διαθέτουν κατάλληλη μέθοδο ανίχνευσης ή διαθέτουν ανεπαρκές υλικό αναφοράς. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για ΓΤΟ, για τους οποίους δεν έχει εκδοθεί έγκριση στην Κοινότητα, αλλά που δεν αποκλείεται να περιέχονται σε εισαγόμενο σπόρο προς σπορά και σε εισαγόμενες πρώτες ύλες.

3.4. Οι βέλτιστες πρακτικές

3.4.1 Οι βέλτιστες πρακτικές πρέπει να εφαρμόζεται σε ολόκληρη την αλυσίδα της παραγωγής τροφίμων

- στον τομέα της έρευνας και ανάπτυξης και ιδιαίτερα κατά την ελευθέρωση ΓΤΟ για επιστημονικούς σκοπούς (Μέρος Β 2001/18),
- κατά την ανάπτυξη σπόρων προς σπορά, ιδιαίτερα όσον αφορά τις ιδιότητες του προγονικού υλικού και των διαφόρων σταδίων του βασικού σπόρου προς σπορά,
- κατά την καλλιέργεια για λόγους διατήρησης και πολλαπλασιασμού του είδους,

⁽¹⁾ Απόφαση της Επιτροπής, της 23ης Φεβρουαρίου 2004, για τις λεπτομέρειες λειτουργίας των μητρώων για την καταχώριση πληροφοριών σχετικών με τις γενετικές τροποποιήσεις των ΓΤΟ, όπως προβλέπεται στην οδηγία 2001/18/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου (Κείμενο που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ΕΟΧ) [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2004) 540]
ΕΕ L 65 της 3.3.2005, σ. 20.

— κατά τον πολλαπλασιασμό, τη μεταποίηση, την επεξεργασία και τη συσκευασία σπόρων προς σπορά

— κατά την καλλιέργεια, την επεξεργασία, τη συγκομιδή και τη μεταφορά φυτικών προϊόντων,

— κατά την επιλογή και επεξεργασία των σπόρων προς σπορά που αποκτήθηκαν από τη συγκομιδή και οι οποίοι θα χρησιμεύσουν για την επόμενη σπορά,

— κατά την αγορά, την επεξεργασία, την αποθήκευση και τη μεταφορά γεωργικών πρώτων υλών και προϊόντων,

— κατά την περαιτέρω επεξεργασία των τροφίμων και των ζωοτροφών και

— κατά τη συσκευασία, τη διάθεση και τη σήμανση των τελικών προϊόντων.

3.4.2 Στους περισσότερους τομείς, οι βέλτιστες πρακτικές ήδη ρυθμίζονται ικανοποιητικά. Ωστόσο, η συμπλήρωσή τους με ειδικές διατάξεις σχετικά με τη χρήση των ΓΤΟ, αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση για την πρακτική εφαρμογή των νομικών διατάξεων σχετικά με τη διαχείριση των κινδύνων, την ανιχνευσιμότητα και την επισήμανση ΓΤΟ. Ιδιαίτερα επειγούσα είναι η λήψη μέτρων σε τομείς όπως η παραγωγή σπόρων προς σπορά και η παραγωγή γεωργικών προϊόντων, αλλά και όσον αφορά την καταχώριση, την αποθήκευση και τη μεταφορά γεωργικών προϊόντων.

3.4.3 Η επιτυχία αλλά και οι απαιτήσεις των βέλτιστων πρακτικών εξαρτώνται ουσιαστικά από το βαθμό επιτυχίας με τον οποίο εφαρμόστηκαν κατά τα προηγούμενα στάδια της παραγωγής.

3.4.4 Προκειμένου να αποφευχθεί κάθε ανεπιθύμητη διασταύρωση και άλλη μορφή διασποράς ΓΤΟ σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις και στη φύση, καθώς και προκειμένου να αποφευχθεί η ανάμιξη της συγκομιδής προϊόντων ΓΤΟ και συγκομιδής προϊόντων που δεν περιέχουν ΓΤΟ (λαμβάνομενης υπόψη της εκάστοτε καλλιέργειας αλλά και των περιφερειακών ιδιαιτεροτήτων), είναι αναγκαίο να ληφθούν διάφορα μέτρα. Η Επιτροπή προσδιορίζει ορισμένα από τα μέτρα αυτά στις κατευθυντήριες γραμμές για τη συνύπαρξη⁽²⁾ και καλεί τα κράτη μέλη να υιοθετήσουν ανάλογες διατάξεις. Τα μέτρα αυτά αφορούν τόσο τους γεωργούς που καλλιεργούν ΓΤΟ, όσο και εκείνους που δεν επιθυμούν να περιέχονται οι οργανισμοί αυτοί στα προϊόντα τους. Αφορούν, επίσης, γεωργικές εκμεταλλεύσεις που απασχολούν μισθωτούς εργαζόμενους, εμπορικές εταιρείες και εταιρείες αποθήκευσης και μεταφορών, τις αρμόδιες αρχές για την γεωργία καθώς και ιδρύματα που ασχολούνται με την προστασία του περιβάλλοντος και της φύσης.

⁽²⁾ Σύσταση της Επιτροπής, της 23ης Ιουλίου 2003, σχετικά με τη θέσπιση κατευθυντήριων γραμμών για την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών και βέλτιστων πρακτικών προκειμένου να διασφαλιστεί η συνύπαρξη γενετικών τροποποιημένων, συμβατικών και βιολογικών καλλιεργειών [κοινοποιηθείσα υπό τον αριθμό Ε(2003) 2624]
ΕΕ L 189 της 29.7.2003, σ. 36.

3.5 Χαρακτηριστικά, έλεγχος και επισήμανση των σπόρων προς σπορά

3.5.1 Οι σπόροι προς σπορά βρίσκονται στην αρχή της αλυσίδας παραγωγής, πολλαπλασιάζονται ανάλογα με την ποικιλία επί 40 έως 1000 φορές και μπορούν να παραμείνουν για αρκετό χρονικό διάστημα στο έδαφος. Οι ΓΤΟ που βρίσκονται στους σπόρους προς σπορά γονιμοποιούν με επικονίαση συνορεύουσες καλλιέργειες και άγρια συγγενικά φυτά που τυχόν βλαστάνουν κοντά τους. Οι σπόροι προς σπορά και η γύρη μπορούν επίσης να μετακινηθούν σε μεγάλες αποστάσεις. Λόγω των χωρικών και χρονικών αυτών διαστάσεων, οι παρουσίες ΓΤΟ σε σπόρους προς σπορά επηρεάζει, σύμφωνα με την ομόφωνη άποψη των επιστημόνων, καθοριστικά την συνύπαρξη.

3.5.2 Η οδηγία 2001/18 παρέχει τη δυνατότητα, να καθορίζονται, για ορισμένες κατηγορίες προϊόντων, ανώτατα όρια, με βάση τα οποία, υπό ορισμένες συνθήκες, ο χαρακτηρισμός των ΓΤΟ δεν θα είναι υποχρεωτικός. Όσον αφορά τα τρόφιμα και τις ζωοτροφές, ο κανονισμός για γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα και γενετικώς τροποποιημένες ζωοτροφές⁽¹⁾ και την ανιχνευσιμότητα⁽²⁾ των ΓΤΟ ορίζει το ανώτατο όριο στο 0,9 %.

3.5.3 Στο πλαίσιο των οδηγιών για τα φυτά και τους σπόρους προς σπορά, η Επιτροπή πρότεινε να θεσπιστούν επίσης ανώτατα όρια για τον χαρακτηρισμό των ΓΤΟ που περιέχονται σε σπόρους προς σπορά και τα οποία κυμαίνονται μεταξύ 0,3 και 0,7 %. Λόγω ενδοιασμών νομικού χαρακτήρα, η Επιτροπή απέσυρε όμως την πρόταση αυτή τον Οκτώβριο 2003 και επεξεργάστηκε μια νέα πρόταση. Η πρόταση αυτή περιείχε ανώτατες τιμές ύψους 0,3 % οι οποίες αφορούσαν μόνο τον κραιβόσπορο και το σπόρο καλαμποκιού. Τον Σεπτέμβριο 2004, η Επιτροπή απέσυρε και αυτή την πρόταση. Προς το παρόν αναμένει τα αποτελέσματα συμπληρωματικών αξιολογήσεων των συνεπειών, ώστε η απόφαση που θα ληφθεί να μπορεί να στηριχθεί σε θεμελιωμένη επιστημονική βάση και να υπάρχουν συγχρόνως σαφέστερα στοιχεία σχετικά με τις οικονομικές επιπτώσεις. Είναι βέβαιο, ότι ο καθορισμός ελάχιστων απαιτήσεων σχετικά με την καθαρότητα μη μεταλλαγμένων σπόρων προς σπορά, θα επηρεάσει καθοριστικά την απάντηση στο ερώτημα κατά πόσο είναι εφικτή η συνύπαρξη ορισμένων ειδών φυτών και μορφών παραγωγής και με ποιο κόστος.

3.5.4 Σχετικά με το ερώτημα αν χρειάζεται η θέσπιση ανώτατων τιμών και ενδεχομένως σε ποιο ύψος πρέπει να κυμαίνονται οι τιμές αυτές, όσον αφορά την τυχαία και τεχνικώς αναπόφευκτη παρουσία των ΓΤΟ σε σπόρους προς σπορά, εκφράζονται διαφορετικές απόψεις τόσο από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών όσο και από τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και τους ενδιαφερομένους οργανισμούς.

3.5.5 Η επισήμανση σπόρων προς σπορά δεν αποτελεί πληροφορία προς τον τελικό καταναλωτή με στόχο την ελευθερία επιλογής, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των τροφίμων και των ζωοτροφών. Πρόκειται περισσότερο για μια σημαντική πληροφορία για τους ενδιαφερόμενους που ελευθερώνουν σκόπιμα στο περιβάλλον ΓΤΟ, σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία, καθώς και για τις αρχές που είναι αρμόδιες για την υλοποίηση της οδηγίας για την σκόπιμη ελευθέρωση ΓΤΟ στο περιβάλλον. Η έλλειψη

πληροφοριών σχετικά με την περιεκτικότητα των σπόρων προς σπορά σε ΓΤΟ, καθιστά σχεδόν αδύνατη την καταχώριση των σπόρων αυτών, όπως προβλέπει ο νόμος, την παρακολούθησή τους (Post-Market Monitoring), και, σε περίπτωση της εκ των υστέρων απαγόρευσης, την απόσυρση των σπόρων αυτών από την αγορά.

3.5.6 Σε περίπτωση, παραδείγματος χάρι, που ένας ΓΤΟ αποδεικνύεται εκ των υστέρων ως αλλεργιογόνος, ή αν η ιδιότητά του να ανταλλάσσει γενετικές πληροφορίες με συγγενή φυτά, τού δημιουργεί ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα, με αποτέλεσμα να προκαλείται μια ανεπιθύμητη διαταραχή της περιβαλλοντικής ισορροπίας, θα πρέπει να απαγορευτεί και να αποσυρθεί από την αγορά ο συγκεκριμένος ΓΤΟ. Σε αυτή την περίπτωση, τα όρια που προτείνει η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως ανώτατες τιμές, θα ήταν εντελώς απαράδεκτα. Αν υπάρχουν υπόνοιες ότι το συνολικό απόθεμα του σπόρου προς σπορά ενός συγκεκριμένου είδους φυτού έχει μολυνθεί με 0,5 % του συγκεκριμένου ΓΤΟ, τα μέτρα ανάκλησης και έκτακτης ανάγκης θα πρέπει να εφαρμοστούν για ολόκληρη τη συγκομιδή και το συνολικό απόθεμα σπόρων προς σπορά του είδους αυτού.

3.5.7 Οι εμπειρίες που αποκομίσθηκαν από μια εκστρατεία απόσυρσης που χρειάστηκε να εφαρμοστεί στις ΗΠΑ, καταδεικνύουν ανάγλυφα τις δυσκολίες αλλά και το ενδεχόμενο κόστος παρόμοιας δράσης. Όταν η αμερικανική υπηρεσία για την προστασία του περιβάλλοντος US EPA απαγόρευσε το 2000 τη χρήση της μεταλλαγμένης ποικιλίας «Starlink» επειδή υπήρχαν υπόνοιες ότι ήταν αλλεργιογόνος, προκλήθηκε κόστος ύψους περίπου 1 δις δολαρίων ΗΠΑ που επιβάρυνε ολόκληρη την παραγωγική αλυσίδα. Ακόμη και σήμερα, η ζημιά που προκάλεσε η μόλυνση αυτή δεν έχει αποκατασταθεί πλήρως. Ακόμη και το 2003, σε περισσότερο από 1 % των δειγμάτων που εξετάσθηκαν στις ΗΠΑ, ανιχνεύθηκαν κατάλοιπα της μολυσμένης ποικιλίας «Starlink».

3.5.8 Επιπλέον, η παρουσία ΓΤΟ σε σπόρους προς σπορά που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση, επηρεάζει καθοριστικά το κόστος που επιβαρύνει τα στάδια παραγωγής που έπονται της γεωργίας καθώς και το κόστος της μεταποίησης. Στο βαθμό που η θέσπιση νόμιμων ορίων μόλυνσης συνεπάγεται συστηματικό έλεγχο όλων των προϊόντων που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση, ώστε να διασφαλισθεί ότι τα προϊόντα αυτά πραγματικά δεν υπερβαίνουν το ανώτατο επιτρεπόμενο όριο του 0,9 % που ισχύει για την επισήμανση τροφίμων και ζωοτροφών και τις αντιστοίχως χαμηλότερες τιμές για τις πρώτες ύλες, δημιουργείται τεράστιο κόστος για πολυδάπανες δοκιμές και ελέγχους.

3.5.9 Επίσης, η μόλυνση συμβατικών και βιολογικών σπόρων προς σπορά από ΓΤΟ, θα διαδραματίσει καθοριστικό ρόλο κατά την αναγνώριση του υπαιτίου που προκάλεσε την οικονομική ζημιά υπερβαίνοντας τα ανώτατα όρια που ισχύουν για την επισήμανση τροφίμων και ζωοτροφών, καθώς και τα επακόλουθα ελάχιστα όρια που απαιτούν οι εμπορικές επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις μεταποίησης. Ασφαλώς, οι ενδεχόμενοι υπαίτιοι θα απαιτήσουν να αποδειχθεί, ότι οι ζημιές αυτές δεν προκλήθηκαν, τουλάχιστον εν μέρει, λόγω της ιδιότητας του σπόρου προς σπορά αλλά ούτε και λόγω της μεταφοράς ΓΤΟ στον αγρό.

(1) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1829/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, για τα γενετικώς τροποποιημένα τρόφιμα και ζωοτροφές
EE L 268 της 18.10.2003, σ. 1.

(2) Κανονισμός (ΕΚ) αριθ. 1830/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 22ας Σεπτεμβρίου 2003, σχετικά με την ανιχνευσιμότητα και την επισήμανση γενετικώς τροποποιημένων οργανισμών και την ανιχνευσιμότητα τροφίμων και ζωοτροφών που παράγονται από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς, και για την τροποποίηση της οδηγίας 2001/18/ΕΚ
EE L 268 της 18.10.2003, σ. 24.

3.5.10 Τέλος, η παρουσία ΓΤΟ σε συμβατικούς και βιολογικούς σπόρους προς σπορά επηρεάζει αρνητικά τη δυνατότητα των γεωργών να καλλιεργούν και να αναπαράγουν οι ίδιοι σπόρους προς σπορά. Η αρχική μόλυνση του σπόρου προς σπορά μπορεί να σωφρευτεί στις επόμενες γενεές σπόρων, ιδιαίτερα όταν σε αυτήν την αρχική μόλυνση προστίθεται και η μόλυνση από γειτονικούς αγρούς. Αυτό θα έχει ενδεχομένως όχι μόνο σημαντικές οικονομικές απώλειες για τους ενδιαφερόμενους γεωργούς αλλά θα περιορίζει την ποικιλομορφία και τον τοπικό χαρακτήρα του σπόρου.

3.6 Η ευθύνη για τα προϊόντα και το περιβάλλον

3.6.1 Σύμφωνα με την οδηγία (85/374/ΕΟΚ σχετικά με θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων, οι κατασκευαστές και εισαγωγείς ΓΤΟ ευθύνονται μόνο για ελαττωματικά προϊόντα, σε περίπτωση που αυτά προκάλεσαν λόγω αμέλειας αποδεδειγμένα ζημιές σε πρόσωπα ή σε αγαθά⁽¹⁾). Η ευθύνη αυτή περιορίζεται, ωστόσο, στα τελικά προϊόντα που προορίζονται για ιδιωτική χρήση ή κατανάλωση και συνεπώς δεν συμπεριλαμβάνει το σπόρο προς σπορά ή την οικονομική ζημιά που προκαλείται από τη μείωση της αξίας της συγκομιδής και των προϊόντων της.

3.6.2 Ο κοινοτικός και λεπτομερής περιορισμός της αστικής ευθύνης για τα προϊόντα, δυσχεραίνει την εφαρμογή εθνικών διατάξεων σχετικά με την άμεση ευθύνη των προμηθευτών ΓΤΟ, ακόμη και όταν πρόκειται για ζημιές που υπάγονται στο αστικό δίκαιο, με αποτέλεσμα να μετατίθεται το βάρος της ευθύνης εξ ολοκλήρου στον χρήστη (γεωργό), δηλαδή στον έμμεσο παραγωγό του τελικού προϊόντος.

3.6.3 «Οιαδήποτε σκόπιμη ελευθέρωση στο περιβάλλον, μεταφορά και διάθεση στην αγορά γενετικής τροποποιημένων οργανισμών, όπως ορίζονται σύμφωνα με την οδηγία 2001/18/ΕΚ» υπάγεται στο πεδίο εφαρμογής της νέας οδηγίας 2004/35/ΕΓ σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη, βάσει της οποίας, τα κράτη μέλη, αλλά όχι μεμονωμένοι πολίτες, εξουσιοδοτούνται να απαιτούν από τους υπαίτιους την εξάλειψη και αποκατάσταση περιβαλλοντικών ζημιών, εάν έχουν ενεργήσει σκόπιμα ή εξ αμελείας καθώς και με την προϋπόθεση ότι έχει αποδειχθεί η αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της ζημίας και της δραστηριότητας των υπαίτιων⁽²⁾). Τα κράτη μέλη υποχρεούνται να εφαρμόσουν την οδηγία αυτή έως τις 30 Απριλίου 2007. Το γεγονός ότι έχει εγκριθεί ένας ΓΤΟ για ελευθέρωση εντός της επικράτειας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατά κανόνα αποκλείει την περίπτωση της σκόπιμης ή εξ αμελείας ελευθέρωσης, εκτός αν η ελευθέρωση αυτή συνδέεται με συγκεκριμένους όρους οι οποίοι δεν πληρούνται. Η ΕΟΚΕ είχε τονίσει στη γνωμοδότησή της για την περιβαλλοντική ευθύνη⁽³⁾, ότι «στον ορισμό της βιοποικιλότητας θα πρέπει να ληφθούν υπόψη οι βραχυπρόθεσμες και μακροπρόθεσμες επιπτώσεις των ΓΤΟ».

3.7 Η αστική ευθύνη

3.7.1 Η ανεπιθύμητη παρουσία ΓΤΟ σε προϊόντα, εγκαταστάσεις παραγωγής και καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ενδέχεται να προκαλέσει

(1) Οδηγία του Συμβουλίου της 25ης Ιουλίου 1985 για την προσέγγιση των νομοθετικών, κανονιστικών και διοικητικών διατάξεων των κρατών μελών σε θέματα ευθύνης λόγω ελαττωματικών προϊόντων (85/374/ΕΟΚ)
http://europa.eu.int/eur-lex/en/consleg/main/1985/en_1985L0374_index.html

(2) Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 21ης Απριλίου 2004, σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 143 της 30/04/2004 σ. 56 – 75, βλ. άρθρα 3 και 4 καθώς και το παράρτημα ΙΙΙ.
http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=DE&numdoc=32004L0035&model=guicheti

(3) Γνωμοδότηση της Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής για την «Πρόταση οδηγίας του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά στην πρόληψη και αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών» (COM(2002) 17 τελικό - 2002/0021 (COD)), CES 868/2020, EE C 241 7.10.2002, σ. 37-45

οικονομικές απώλειες για τους γεωργούς, τις επιχειρήσεις μεταποίησης και τους εμπόρους τροφίμων και ζωοτροφών, σε περίπτωση που η παραγωγή και πώληση προϊόντων που παράγονται χωρίς γενετική μηχανική δυσχεραίνεται ή καθίσταται αδύνατη ή απαιτεί τη λήψη ειδικών μέτρων για τον έλεγχο και την απομάκρυνση των οργανισμών αυτών. Επιπλέον, ενδέχεται να χρειαστεί η εφαρμογή ειδικών μέτρων για την επανόρθωση της αρχικής κατάστασης μιας περιοχής στην οποία απαγορεύεται ή δεν προβλέπεται η ελευθέρωση ΓΤΟ (π.χ. σε περιοχές με ευαίσθητα οικοσυστήματα), μέτρα τα οποία συνεπάγονται κόστος.

3.7.2 Προς το παρόν, τα ασφαλιστήρια των ασφαλιστικών εταιρειών δεν περιλαμβάνουν την ασφάλιση παρόμοιων αντικειμένων αστικής ευθύνης.

3.7.3 Η αστική ευθύνη για το κόστος αυτό θα ρυθμίζεται, σύμφωνα με την πρόταση της Επιτροπής, από τα κράτη μέλη. Είναι αυτονόητο ότι το γεγονός αυτό θα επηρεάσει τις συνθήκες ανταγωνισμού στους κόλπους της Κοινότητας. Η ισχύς διαφορετικών ρυθμίσεων σε αυτόν τον τομέα ενδέχεται να προκαλέσει σημαντική στρέβλωση του ανταγωνισμού στην εσωτερική αγορά, και να οδηγήσει σε νομική ανασφάλεια σχετικά με το ερώτημα κατά πόσο η αιτιώδης συνάφεια πρέπει να αναζητηθεί εκτός των εσωτερικών συνόρων της Ένωσης.

3.7.4 Η καθιέρωση ατομικής ευθύνης για το κόστος που δημιουργείται σε τρίτους από ενέργειες με σκοπό την πρόληψη ζημιών, (δοκιμές, έλεγχοι και άλλα μέτρα για την αποφυγή ετεροδιασταύρωσης και μόλυνσης με ΓΤΟ), είναι από νομική άποψη σχεδόν ανέφικτη. Αντίθετα απ' ό,τι συμβαίνει με την αποκατάσταση ζημιών που έχουν πράγματι διαπιστωθεί, το τεράστιο αυτό κόστος, το οποίο θα δημιουργηθεί σε όλες τις περιφέρειες στις οποίες καλλιεργούνται ΓΤΟ, δεν είναι δυνατόν να καλυφθεί μέσω διατάξεων περί αστικής ευθύνης. Οι πληττόμενοι αγρότες και οι πληττόμενες επιχειρήσεις και δημόσιες αρχές θα μπορούσαν όμως να αποζημιωθούν μέσω ειδικών ταμείων, τα οποία θα χρηματοδοτούν οι επιχειρήσεις και οι γεωργοί που φέρουν την ευθύνη.

3.8 Το κόστος για την εθνική οικονομία και τις επιχειρήσεις

3.8.1 Η εφαρμογή μέτρων για τον έλεγχο και την αποφυγή της παρουσίας ΓΤΟ, καθίσταται αναγκαία σε ολόκληρη την αλυσίδα παραγωγής τροφίμων και ζωοτροφών, λόγω της καλλιέργειας ΓΤΟ. Επιπλέον, η καλλιέργεια ΓΤΟ μπορεί να έχει αρνητικές συνέπειες για την κατάσταση της αγοράς σε ορισμένες περιοχές, όσον αφορά ορισμένες μορφές παραγωγής και ορισμένα είδη προϊόντων (π.χ. περιφερειακά επώνυμα προϊόντα ποιότητας, ή η βιολογική γεωργία και τα βιολογικά προϊόντα). Αυτό μπορεί να επηρεάσει όχι μόνο τους παράγοντες της αγοράς αλλά και διάφορες αρχές και θεσμούς των κρατών μελών και της ΕΕ.

3.8.2 Η εφαρμογή ελέγχων και προφυλακτικών μέτρων, που είναι απαραίτητη για τη διασφάλιση της συνύπαρξης, προκαλεί σε ορισμένες περιπτώσεις ριζικές μεταβολές όσον αφορά τις γεωργικές και βιομηχανικές τεχνικές και παραδόσεις. Οι εκάστοτε οικονομικές, κοινωνικές και πολιτισμικές συνέπειες ιδιαίτερα για τους γεωργούς και τις βιοτεχνίες τροφίμων, δεν έχουν ακόμη μελετηθεί και περιγράφει συστηματικά. Αυτό, όμως, είναι απολύτως αναγκαίο, προκειμένου να αποφευχθούν οι ανεπιθύμητες συνέπειες για την ύπαρξη και την ανταγωνιστικότητα αυτών των επιχειρήσεων καθώς και για τη διάρθρωση της αγοράς και των τιμών.

3.8.3 Προκειμένου να αξιολογηθεί η καταλληλότητα και αποτελεσματικότητα των μέτρων και διατάξεων για τη συνύπαρξη, χρειάζεται να υπάρχει ολοκληρωμένη εικόνα του κόστους αυτού. Προς το παρόν, όμως, διατίθενται μόνο ορισμένες αποσπασματικές πληροφορίες και εκτιμήσεις (¹).

3.8.4 Η ΕΟΚΕ θεωρεί ότι η ύπαρξη ολοκληρωμένης εικόνας και εκτίμησης του κόστους που συνεπάγεται η εφαρμογή μέτρων διασφάλισης της συνύπαρξης και το οποίο επιβαρύνει αφενός την αγορά και αφετέρου ορισμένες μορφές παραγωγής και περιφέρειες, και αφετέρου τις δημόσιες αρχές, αποτελεί αναγκαία προϋπόθεση για μια προνοητική και συγχρόνως βιώσιμη ρύθμιση της συνύπαρξης. Συνεπώς, χρειάζεται να θεσπισθούν σαφείς, δεσμευτικές και αξιόπιστες ρυθμίσεις σχετικά με το ερώτημα ποιος οφείλει είτε να αναλάβει είτε να αποφεύγει το κόστος αυτό.

3.8.5 Συμφωνούμε, επομένως με την Επιτροπή, η οποία, στις κατευθυντήριες γραμμές της για τη συνύπαρξη, διατυπώνει τα εξής: «Κατά γενικό κανόνα, κατά τη διάρκεια της φάσης εισαγωγής ενός νέου τύπου παραγωγής σε μια περιοχή, οι επιχειρηματίες (γεωργοί) στους οποίους οφείλεται η εισαγωγή του νέου αυτού τύπου παραγωγής πρέπει να φέρουν και την ευθύνη εφαρμογής των γεωργικών μέτρων διαχείρισης που είναι απαραίτητα για τον περιορισμό της ροής γενετικού υλικού. Οι γεωργοί πρέπει να είναι σε θέση να επιλέγουν τον τύπο παραγωγής που προτιμούν, χωρίς αυτό να τους υποχρεώνει να τροποποιήσουν τα καλλιεργητικά συστήματα που έχουν ήδη υιοθετηθεί στη γύρω περιοχή».

3.8.6 Η αύξηση του κόστους παραγωγής που οφείλεται στην εφαρμογή μέτρων για τη διασφάλιση της συνύπαρξης, δεν πρέπει να μετακυλιεται στις τιμές στην κατανάλωση. Διότι το αποτέλεσμα θα ήταν να περιοριστεί το δικαίωμα των καταναλωτών να επιλέγουν ελεύθερα, και ιδιαίτερα των κοινωνικά και οικονομικά αδύναμων καταναλωτών. Η γεωργική και βιοτεχνική παραγωγή τροφίμων χωρίς μεθόδους γενετικής μηχανικής, δεν πρέπει να απειλείται από την αύξηση του κόστους και των τιμών στην αγορά ή να περιορίζεται στο ρόλο της παραγωγής σπάνιων προϊόντων.

4. Συστάσεις της ΕΟΚΕ

4.1 Βασικές αρχές της συνύπαρξης

4.1.1. Οι κανόνες της συνύπαρξης θα πρέπει να στηρίζονται στις αρχές της πρόληψης και διατήρησης της φυσικής και

καλλιεργημένης βιοποικιλότητας, της ελαχιστοποίησης του κόστους της μεγιστοποίησης του οικονομικού και κοινωνικού οφέλους, στην πρόωξη της περιφερειακής πολυμορφίας, στην ίδια ευθύνη των παραγόντων της οικονομίας καθώς και στην αρχή της υπαιτιότητας: θα πρέπει να είναι συγχρόνως μακροχρόνια βιώσιμο, ανθεκτικό, προσαρμοσμένοι στην πραγματικότητα και ελαστικοί.

4.1.2 Τα απαραίτητα μέτρα και το σχετικό κόστος πρέπει να επιβαρύνουν καταρχήν εκείνους τους παράγοντες της αγοράς, οι οποίοι προκαλούν το κόστος αυτό χρησιμοποιώντας και διαθέτοντας ΓΤΟ στην αγορά. Όσοι δεν επιθυμούν να παράγουν και να καταναλώνουν ΓΤΟ, θα πρέπει να επιβαρύνονται όσο το δυνατό λιγότερο, χωρίς αυτό να συνεπάγεται αύξηση του κόστους της παραγωγής τους και των τιμών. Από την άλλη πλευρά, το κόστος αυτό δεν θα πρέπει να επιβαρύνει τους φορολογούμενους.

4.1.3 Τα μέτρα για την αποφυγή της εμφάνισης και της διασποράς ΓΤΟ πρέπει να λαμβάνονται, καταρχήν, σε εκείνο το επίπεδο, στο οποίο προκαλούν τη μικρότερη επιβάρυνση και το μικρότερο κόστος και επιφέρουν τα καλύτερα αποτελέσματα.

4.1.4 Όπου η καλλιέργεια ενός ΓΤΟ καθιστά αδύνατη ή δυσχεραίνει δυσανάλογα την παραγωγή φυτών της ίδιας ή συγγενούς ποικιλίας χωρίς τη χρήση της γενετικής μηχανικής, θα πρέπει να απαγορεύεται.

4.2 Η δημιουργία επιστημονικής βάσης και η αξιοποίηση του σημερινού επιπέδου της γνώσης

4.2.1 Όσο τα διαθέσιμα επιστημονικά στοιχεία είναι ανεπαρκή ή ανύπαρκτα, θα πρέπει οι συνθήκες συνύπαρξης να διαμορφώνονται με βάση την αρχή της προφύλαξης, ώστε να αποφεύγονται μη ανατρέψιμες ή δύσκολα ανατρέψιμες μεταβολές των οποίων οι συνέπειες για τη συνύπαρξη δεν μπορούν να εκτιμηθούν με ακρίβεια. Παρόμοια προσέγγιση θα πρέπει να ισχύει και για τις οικονομικές, κοινωνικές και τοπικές πολιτιστικές πτυχές της συνύπαρξης.

4.2.2 Η Επιτροπή καλείται να καταρτίσει ένα συνεκτικό επιστημονικό ερευνητικό πρόγραμμα, προσαρμοσμένο στην πράξη, το οποίο θα συμβάλει στην κάλυψη του ελλείμματος γνώσεων σχετικά με τη συνύπαρξη.

4.2.3 Η γνωμοδότηση της Επιστημονικής Επιτροπής για τα Φυτά (²), την οποία η Ευρωπαϊκή Επιτροπή χρησιμοποιεί ως βάση της σύζήτησης για τον καθορισμό οριακών τιμών περιεκτικότητας των σπόρων προς σπορά σε ΓΤΟ, δεν είναι ικανοποιητική. Δεν απαντά επίσης στο ερώτημα ποιες οριακές τιμές πρέπει να καθοριστούν για την επισήμανση ώστε να είναι εφικτή η τήρηση των διατάξεων της οδηγίας 2001/18. Δεν δίνει ικανοποιητική απάντηση στο ερώτημα σε ποιο βαθμό η μόλυνση του σπόρου προς σπορά μολύνει στην πράξη και τη συγκομιδή ή το τελικό προϊόν. Συνεπώς, η Επιτροπή θα πρέπει να θέσει νέα, συγκεκριμένα ερωτήματα στην επιστημονική επιτροπή της Ευρωπαϊκής Αρχής για την Ασφάλεια των Τροφίμων.

(¹) Γενική Διεύθυνση Γεωργία . «Economic Impacts of Genetically Modified Crops on the Agri-Food Sector» (2000). <http://europa.eu.int/comm/agriculture/publi/gmo/fullrep/index.htm>

(²) Opinion of the Scientific Committee on Plants concerning the adventitious presence of GM seeds in conventional seeds. http://europa.eu.int/comm/food/fs/sc/scp/out93_gmo_en.pdf

4.2.4 Επιπλέον, θα ήταν σκόπιμο, η Ευρωπαϊκή Αρχή για την Ασφάλεια των Τροφίμων, το Ευρωπαϊκό Γραφείο Περιβάλλοντος και η Κοινή Ερευνητική Αρχή να συγκεντρώσουν τις επιστημονικές και πρακτικές έρευνες που έχουν διεξαχθεί σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο και να τις θέσουν στη διάθεση των κρατών μελών.

4.2.5 Συνιστάται στην Επιτροπή να πραγματοποιήσει, σε συνεργασία με διάφορες περιφέρειες της Ευρώπης πειραματικές δοκιμές συνύπαρξης μεγάλης εμβέλειας και σε διαφορετικές συνθήκες. Για το σκοπό αυτό, η καλλιέργεια ποικιλιών καλαμποκιού, κράμβης, πατάτας, γογγυλιών και τομάτας που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση αλλά διακρίνονται σαφώς από άλλες ποικιλίες, θα επιτρέψει σε όλους τους ενδιαφερόμενους να δοκιμάσουν και να αναλύσουν στην πράξη πτυχές όπως η αποφυγή της ετεροδιασταύρωσης, οι διαφορετικές αποστάσεις ασφαλείας, ο καθαρισμός των μηχανημάτων, ο διαχωρισμός κατά τη μεταφορά, η αποθήκευση και η μεταποίηση καθώς και άλλα μέτρα συνύπαρξης.

4.3 Η προφύλαξη και η διατήρηση των βέλτιστων διαθέσιμων τεχνολογιών κατά τη διαχείριση των κινδύνων

4.3.1 Η επισήμανση και οι ορθές πρακτικές πρέπει να επιτρέπουν μια όσο το δυνατό ακριβέστερη παρακολούθηση της εξάπλωσης και των επιπτώσεων της διασποράς των ΓΤΟ. Επιπλέον, θα πρέπει να καθιστούν δυνατή την πλήρη αφαίρεση ενός ΓΤΟ από το περιβάλλον, τους σπόρους προς σπορά και τα προϊόντα.

4.3.2 Σε καμία περίπτωση, πάντως, δεν θα πρέπει να εμποδιστεί ή να καθιστάται αδύνατη η υλοποίηση των στόχων της οδηγίας 2001/18 και των κανονισμών 1830/2003 και 1829/2003, λόγω της θέσπισης ορίων επισήμανσης ή διατάξεων σχετικά με τις ορθές πρακτικές.

4.3.3 Έχει επομένως θεμελιώδη σημασία να εφαρμόζονται οι βέλτιστες διαθέσιμες τεχνολογίες και οι βέλτιστες διαθέσιμες πρακτικές κατά τη ρύθμιση της καλλιέργειας, της μεταφοράς, της μεταποίησης, των εισαγωγών και των εξαγωγών ΓΤΟ.

4.3.4 Σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα ειδικά κριτήρια σχετικά με την προστασία της φύσης και την ποικιλομορφία των οικοσυστημάτων στην Ευρώπη.

4.4 Η συγκέντρωση και η διατήρηση πληροφοριών, που είναι απαραίτητες για την ταυτοποίηση και επισήμανση των ΓΤΟ

4.4.1 Κατά την ταυτοποίηση και την επισήμανση των ΓΤΟ στα επιμέρους στάδια της παραγωγής, είναι απολύτως απαραίτητο να συγκεντρώνονται όσο το δυνατό ακριβέστερες πληροφορίες σε όσο το δυνατόν πρωιμότερο στάδιο της παραγωγής και να μεταδίδονται με όσο το δυνατόν πληρέστερο τρόπο στα επόμενα στάδια.

4.4.2 Η απώλεια πληροφοριών πρέπει να αποφεύγεται οπωσδήποτε. Οι συγκεντρωμένες πληροφορίες θα πρέπει, ανεξάρτητα από τον καθορισμό ενδεχόμενων οριακών τιμών, να τεκμηριώνονται και να μεταδίδονται.

4.4.3 Οι επιχειρήσεις και οι οργανισμοί που θέτουν σε κυκλοφορία έναν συγκεκριμένο ΓΤΟ ή τον ελευθερώνουν για επιστημο-

νικούς ερευνητικούς σκοπούς (εντός ή εκτός της Κοινότητας), οφείλουν να διασφαλίζουν τη διάθεση και την πιστοποίηση δοκιμαστικών διαδικασιών και υλικού αναφοράς, την προσαρμογή τους στην τεχνολογική πρόοδο και την πρόσβαση κάθε ενδιαφερόμενου σε χαμηλό κόστος.

4.4.4 Οι διαδικασίες και τα πρωτόκολλα δοκιμών, ιδιαίτερα στην αρχή της παραγωγικής αλυσίδας, θα πρέπει να επιλέγονται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να προσφέρουν όσο το δυνατό μεγαλύτερη ασφάλεια και έναν όσο το δυνατόν μεγαλύτερο αριθμό πληροφοριών. Συνεπώς, θα πρέπει να προσαρμόζεται στο πιο αξιόπιστο και ασφαλέστερο επίπεδο της τεχνολογίας και όχι προς τις οριακές τιμές για την επισήμανση.

4.5 Δεσμευτικά, πρακτικά εφαρμόσιμα, αξιόπιστα και ανθεκτικά πρότυπα ορθών πρακτικών, σε όλα τα επίπεδα της παραγωγής, αποτελούν καθοριστική προϋπόθεση για την συνύπαρξη

4.5.1 Θα πρέπει να διαμορφωθούν κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να συμβάλλουν μακροπρόθεσμα στην επίτευξη των στόχων της συνύπαρξης και της προφύλαξης και να προσαρμόζονται διαρκώς στην πρόοδο της επιστήμης και της τεχνολογίας.

4.5.2 Προκειμένου να αποφευχθούν τόσο οι αρνητικές συνέπειες στην κοινή αγορά τροφίμων και ζωοτροφών και στην κοινοτική γεωργική νομοθεσία όσο και στρεβλώσεις του ανταγωνισμού, θα πρέπει οι κανόνες ορθών πρακτικών να εναρμονίζονται και να θεσπίζονται σε ένα υψηλό κοινοτικό επίπεδο, μέσω μιας ευέλικτης συνεκτίμησης των διαφορετικών συνθηκών καλλιέργειας και μεταποίησης.

4.6 Οι διατάξεις για την επισήμανση και την καθαρότητα των σπόρων προς σπορά, διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο για τη διασφάλιση της συνύπαρξης

4.6.1 Συνεπώς, κατά τη θέσπιση ανώτατων τιμών για την επισήμανση της παρουσίας ΓΤΟ στους σπόρους προς σπορά, θα πρέπει καταρχήν να επιδιώκεται ένα από τεχνική και πρακτική άποψη όσο το δυνατό υψηλότερο επίπεδο όσον αφορά την ακρίβεια και τη διαφάνεια. Ενώ το από τεχνική άποψη αξιόπιστο όριο ανίχνευσης σε ένα δείγμα κυμαίνεται, με τα σημερινά δεδομένα, στο 0,01 %, ο λογικά εφικτός αριθμός και το εύλογο μέγεθος της δειγματοληψίας οδηγεί στο πρακτικά εφικτό ποσοστό του 0,1 % μιας συνολικής παρτίδας σπόρων προς σπορά.

4.6.2 Η οριακή τιμή για την επισήμανση ΓΤΟ που περιέχονται σε σπόρους προς σπορά που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση, θα πρέπει να ορίζεται στο ανώτατο όριο πρακτικής ανιχνευσιμότητας (0,1 %).

4.6.3 Οι εκάστοτε οδηγίες για τους σπόρους προς σπορά, θα πρέπει να συμπληρωθούν με αυστηρές διατάξεις καθαρότητας (ανώτατα όρια) των σπόρων προς σπορά που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση, ώστε να είναι κατάλληλοι να διατεθούν στην αγορά.

4.7 Οι διατάξεις περί αστικής ευθύνης πρέπει να καλύπτουν απόλυτα τις ενδεχόμενες οικονομικές ζημιές

4.7.1 Οι ικανότητες πολλαπλασιασμού των ΓΤΟ καθώς και το γεγονός ότι η ανεπιθύμητη παρουσία τους μπορεί να ζημιώσει οικονομικά τους ενδιαφερόμενους, καθιστά αναγκαία την προσαρμογή της νομοθεσίας περί αστικής ευθύνης στα κράτη μέλη, ώστε να διασφαλίζεται η κάλυψη αυτών των ζημιών.

4.7.2 Οι διατάξεις περί αστικής ευθύνης θα πρέπει να διασφαλίζουν ότι οι εκάστοτε πληττόμενοι ευθύνονται για τη ζημία που υπέστησαν μόνον εφόσον είναι σε θέση να αποφυγούν ενδεχόμενες ζημιές. Όσον αφορά την τήρηση των ορθών πρακτικών και των ενδεχόμενων άλλων υποχρεώσεων των προμηθευτών ΓΤΟ, θα πρέπει να ευθύνονται οι παράγοντες που χρησιμοποιούν τους ΓΤΟ. Όσον αφορά την εμφάνιση ζημιών, παρά το γεγονός ότι τηρήθηκαν οι ορθές πρακτικές, θα πρέπει να ευθύνονται οι προμηθευτές ΓΤΟ. Ενδεχομένως θα χρειαστεί να προσαρμοστούν ανάλογα οι κοινοτικές διατάξεις περί αστικής ευθύνης.

4.7.3 Όσον αφορά τις οικονομικές ζημιές που προκύπτουν από την διάθεση στην αγορά και τη χρήση των ΓΤΟ, θα πρέπει να αποδεικνύεται είτε η ασφαλιστική κάλυψη των ζημιών αυτών είτε η δυνατότητα συγκρίσιμης κάλυψης της ευθύνης.

4.8 Το συνολικό κόστος της συνύπαρξης θα πρέπει να προσδιορίζεται, να περιορίζεται στο ελάχιστο και να κατανέμεται σύμφωνα με την αρχή της υπαιτιότητας της ζημίας

4.8.1 Η Επιτροπή καλείται να υποβάλει μια εκτενή και συστηματική εκτίμηση όσον αφορά το κόστος, τις αλλαγές των συνθηκών της αγοράς, καθώς και τις επιπτώσεις που συνεπάγεται η συνύπαρξη για τους επιμέρους κλάδους, για τα συστήματα παραγωγής στη γεωργία και στη βιομηχανία τροφίμων, ιδιαίτερα για τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις, την παραδοσιακή γεωργία καθώς και τη γεωργική δραστηριότητα που αποτελεί δευτερεύουσα πηγή εισοδήματος, τις παραδοσιακές βιοτεχνίες τροφίμων, τη βιολογική γεωργία και παραγωγή τροφίμων, τις επιχειρήσεις παραγωγής και πολλαπλασιασμού σπόρων προς σπορά. Η εκτίμηση αυτή θα πρέπει να λαμβάνει υπόψη και τις συνέπειες για την κατάσταση της απασχόλησης.

4.8.2 Επιπλέον, κρίνεται απαραίτητο να διερευνήσει η Επιτροπή τις επιπτώσεις των απαραίτητων μέτρων συνύπαρξης, του διαχωρισμού των μέσων παραγωγής και της ροής των προϊόντων για τους στόχους της κοινής γεωργικής πολιτικής και την μεταρρύθμισή της. Ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στις συνέπειες για τη διάρθρωση των επιχειρήσεων, καθώς και τα τοπικά και περιφερειακά προγράμματα καλλιέργειας, μεταποίησης, προέλευσης διασφάλισης της ποιότητας και επισήμανσης των προϊόντων.

4.8.3 Η Επιτροπή καλείται, επίσης, να διευκρινίσει πως θα καλύπτεται και θα κατανέμεται το πρόσθετο κόστος της συνύπαρξης με βάση την αρχή της υπαιτιότητας, και ποια μέτρα πρέπει να ληφθούν ώστε να αποφευχθούν με ασφάλεια αρνητικές επιπτώσεις για τις τιμές των τροφίμων που δεν περιέχουν ΓΤΟ στην ενιαία αγορά.

4.8.4 Κατά την διαπίστωση της αναλογικότητας ορισμένων μέτρων θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη οι πιθανές επιπτώσεις για ολόκληρη την παραγωγική αλυσίδα.

4.9. Συστάσεις σχετικά με την προσαρμογή της κοινοτικής και εθνικής νομοθεσίας

4.9.1 Οι ακόλουθες πτυχές της συνύπαρξης πρέπει να ρυθμίζονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο:

- οι διατάξεις επισήμανσης της παρουσίας ΓΤΟ σε σπόρους προς σπορά που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση⁽¹⁾
- οι διατάξεις περί καθαρότητας σπόρων προς σπορά που δεν έχουν υποστεί γενετική τροποποίηση όσον αφορά την τυχαία παρουσία ΓΤΟ, στο πλαίσιο των ισχυουσών οδηγιών για τους σπόρους προς σπορά·
- οι απαραίτητοι στόχοι, τα αποτελέσματα, οι νομικές βασικές προϋποθέσεις και τα ελάχιστα πρότυπα των ορθών πρακτικών κατά την καλλιέργεια ΓΤΟ και την κάλυψη του επιπρόσθετου κόστους που προκαλεί η διατήρησή τους, καθώς και

- η αστική ευθύνη των χρηστών αλλά και των προμηθευτών ΓΤΟ για τις ζημιές που ενδέχεται να προκληθούν από τη συνύπαρξη.

4.9.2 Οι ακόλουθες πτυχές πρέπει να ρυθμίζονται σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο:

- ειδικά μέτρα για την αποφυγή ανεπιθύμητης ετεροδιασταύρωσης και διασποράς ΓΤΟ, σύμφωνα με τις επικρατούσες συνθήκες·
- περιφερειακές διατάξεις για την καλλιέργεια ορισμένων ΓΤΟ με κριτήριο την οικονομική αναλογικότητα και τη σχέση κόστους/οφέλους της καλλιέργειας σε περιφερειακό επίπεδο καθώς και τα απαραίτητα μέτρα προφύλαξης, τα οποία μπορεί να συμπεριλαμβάνουν και την απαγόρευση της καλλιέργειας ορισμένων ΓΤΟ.
- Μέτρα για την προστασία των φυσικών βιοτόπων με βάση την οδηγία 92/43⁽¹⁾ για την προστασία της άγριας πανίδας και χλωρίδας και την οδηγία για την προστασία των άγριων πτηνών⁽²⁾ και άλλων από περιβαλλοντική άποψη ευαίσθητων περιοχών, καθώς και
- Μέτρα για την προάσπιση οικονομικών και πολιτισμικών συμφερόντων περιφερειακού χαρακτήρα.

⁽¹⁾ Οδηγία 92/43/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 1992 για τη διατήρηση των φυσικών οικοτόπων καθώς και της άγριας πανίδας και χλωρίδας Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 206 της 22/07/1992 σ. 0007 - 0050

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=31992L0043&model=guicheti

⁽²⁾ Οδηγία 79/409/ΕΟΚ του Συμβουλίου της 2ας Απριλίου 1979 περί της διατήρησης των αγρίων πτηνών Επίσημη Εφημερίδα αριθ. L 103 της 25/04/1979 σ. 0001 - 0018

http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexapi!prod!CELEXnumdoc&lg=en&numdoc=31979L0409&model=guicheti

5. Οι πρακτικές πτυχές της συνύπαρξης σήμερα

5.1 Η Οικονομική και Κοινωνική Επιτροπή διοργάνωσε τον Ιούλιο 2004 ακρόαση στην οποία προσκάλεσε ενδιαφερόμενους από όλη την αλυσίδα παραγωγής των σχετικών προϊόντων, ώστε να αποκτήσει μια πλήρη εικόνα της σημερινής κατάστασης και της κατάστασης που αναμένεται να δημιουργηθεί στο μέλλον. Κατά την ακρόαση αυτή προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

5.2 Οι δοκιμές και η ανίχνευση ΓΤΟ σε όλη την αλυσίδα παραγωγής θα δημιουργήσουν αναπόφευκτα σημαντικό πρόσθετο κόστος. Μια απλή δοκιμή εξακρίβωσης της ποιότητας στοιχίζει επί του παρόντος μεταξύ 100 και 150 ευρώ, ενώ η τιμή διαφοροποιημένων δοκιμών εξακρίβωσης της ποσότητας κυμαίνεται μεταξύ 250 έως 400 ευρώ. Οι δοκιμές αυτές περιορίζονται σε ένα ορισμένο φάσμα γονιδίων. Όσο όμως αυξάνεται ο αριθμός των διαφορετικών γονιδίων τόσο θα αυξάνεται και το κόστος των δοκιμών.

5.3 Η πρώτη περίπτωση στην οποία ένας ΓΤΟ αποσύρθηκε από την αγορά λόγω κινδύνων για την δημόσια υγεία, (αραβόσιτος τύπου «Starlink» στις ΗΠΑ), προκάλεσε κόστος μεγαλύτερο του ενός δισεκατομμυρίου δολαρίων ΗΠΑ. Μολονότι έχουν ήδη περάσει δύο έτη από την απόσυρση, δεν έχει επιτευχθεί η πλήρης εξάλειψη αυτού του ΓΤΟ από την αγορά.

5.4 Τόσο το ύψος όσο και η κατανομή του κόστους για δοκιμές και ανιχνεύσεις εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το ερώτημα κατά πόσον η απόλυτη καθαρότητα ορισμένων προϊόντων από ΓΤΟ αποτελεί το γενικώς αποδεκτό και τηρούμενο πρότυπο στην αγορά, με ορισμένες μόνο εξαιρετικές αποκλίσεις ή αν οι παραγωγοί, μεταποιητές και διανομείς πρέπει να αποδεικνύουν σε κάθε περίπτωση ότι τα προϊόντα τους δεν περιέχουν ΓΤΟ.

5.5 Μετά από την εισαγωγή ενός ΓΤΟ στην αγορά, κατά κανόνα είναι πλέον αδύνατο να διασφαλισθεί απόλυτα ότι ο ΓΤΟ αυτός δεν περιέχεται καθόλου σε άλλα είδη. Ωστόσο, μπορεί να διασφαλισθεί ότι η τυχαια και τεχνικώς αναπόφευκτη μόλυνση με τον συγκεκριμένο ΓΤΟ δεν θα υπερβαίνει το πρακτικά εφικτό ανώτατο όριο ασφαλούς ανίχνευσης του 0,1 %.

5.6 Η καθαρότητα των σπόρων προς σπορά ως προς την τυχαια ανάμειξη τους με γενετικώς τροποποιημένο υλικό, αποτελεί μια σημαντική επιπρόσθετη πρόκληση για τους παραγωγούς σπόρων προς σπορά. Όσο χαμηλότερο είναι το καθορισμένο ανώτατο όριο, τόσο υψηλότερο είναι το κόστος της αποφυγής και του ελέγχου της ανάμειξης κατά την παραγωγή και τον πολλαπλασιασμό των σπόρων προς σπορά.

5.7 Ανάλογα με τον τρόπο πολλαπλασιασμού του κάθε φυτού, η διασφάλιση της καθαρότητας των σπόρων προς σπορά από ΓΤΟ είναι εφικτή μόνον εφόσον τηρηθούν σημαντικές γεωγραφικές αποστάσεις κατά την καλλιέργεια καθώς και με την προϋπόθεση ότι θα επιτευχθεί πλήρης διαχωρισμός κατά τις επακόλουθες διαδικασίες μεταποίησης, συσκευασίας και διάθεσης στην αγορά. Ταυτόχρονα, θα πρέπει να τηρούνται τόσο τα πρότυπα ISO όσο και τα πρωτόκολλα HACCP, τα οποία δεν έχουν ολοκληρωθεί ακόμη, αλλά και τα πορίσματα ελέγχων από τρίτους.

5.8 Μια διεθνική εταιρεία παραγωγής σπόρων προς σπορά, που κατέχει ηγετική θέση, απέδειξε με εντυπωσιακό τρόπο ότι είναι απολύτως απαραίτητο να διασφαλίζεται η τήρηση της καθαρότητας αναφορικά με το όριο ανιχνευσιμότητας του 0,1 % τόσο στις ΗΠΑ, όπου καλλιεργούνται τεράστιες ποσότητες ΓΤΟ, όσο και στις επιχειρήσεις οι οποίες επεξεργάζονται στις ίδιες εγκαταστάσεις και γενετικώς τροποποιημένους σπόρους προς σπορά.

5.9 Δεν υπάρχουν ακόμη στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και σε διεθνές επίπεδο, δεσμευτικές και πρακτικά εφαρμόσιμες τιμές ή αντίστοιχα πρότυπα σχετικά με τη μόλυνση της παραγωγής σπόρων προς σπορά με γενετικώς τροποποιημένο υλικό. Ο έλεγχος των σπόρων προς σπορά ρυθμίζεται με διαφορετικό τρόπο στα κράτη μέλη. Επίσης, διαφορές παρουσιάζει και η αντιμετώπιση της μόλυνσης από τις αρμόδιες αρχές (ανεκτικότητα από 0,1 έως 0,5 %).

5.10 Ενώ οι παραγωγοί σπόρων προς σπορά αρνούνται κατηγορηματικά να εγγυηθούν ότι τα προϊόντα τους δεν περιέχουν καθόλου γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς, επιτεύχθηκε στην Ιταλία, μετά από άμεσες διαπραγματεύσεις μεταξύ της ιταλικής ένωσης γεωργών Coldiretti και σημαντικών παραγωγών σπόρων προς σπορά, η σύναψη συμφωνίας σχετικά με ανάλογες εγγυήσεις που ελέγχονται από τρίτους. Στην Αυστρία, ειδικό διάταγμα απαγορεύει από το 2002 οποιαδήποτε διάθεση στην αγορά σπόρων προς σπορά που περιέχουν ΓΤΟ (μετά εκ των υστέρων δειγματοληψία 0.1 %). Οι εντατικοί έλεγχοι που ακολούθησαν δεν έδειξαν καμία παραβίαση του διατάγματος αυτού.

5.11 Σύμφωνα με στοιχεία των ενδιαφερόμενων βιομηχανιών, το πρόσθετο κόστος για την παραγωγή και τον πολλαπλασιασμό σπόρων προς σπορά κυμαίνεται μεταξύ 10 και 50 %.

5.12 Για τον πολλαπλασιασμό των σπόρων προς σπορά που παράγονται χωρίς γενετική μηχανική, είναι απαραίτητο, σε περίπτωση εμπορικής εκμετάλλευσης των ΓΤΟ, να υποδεικνύονται σε μια περιφέρεια μεγάλης, προστατευμένης εκτάσεως καλλιέργειας, όπως ήδη συμβαίνει σε πολλά κράτη μέλη για ορισμένες καλλιέργειες. Ιδιαίτερα μεγάλες αποστάσεις πρέπει να προβλέπονται για την καλλιέργεια κράμβης.

5.13 Με εξαίρεση τους παραγωγούς σπόρων προς σπορά, όλοι οι παράγοντες της αγοράς συμφωνούν ότι η τήρηση αυστηρών κριτηρίων καθαρότητας των σπόρων προς σπορά (επισημάνση με βάση το όριο ανιχνευσιμότητας του 0,1 %) αποτελεί καθοριστική προϋπόθεση για τη διασφάλιση της προσφοράς προϊόντων χωρίς ΓΤΟ στο μέλλον.

5.14 Κατά την αγορά και επεξεργασία αραβόσιτου, η διασφάλιση καθαρότητας από ΓΤΟ κάτω από το όριο του 0,1 %, η οποία απαιτείται από τους παραγωγούς τροφίμων, αμύλου και ζωοτροφών, δημιουργεί ήδη σήμερα ένα επιπρόσθετο κόστος που ανέρχεται σε 3 ευρώ ανά τόνο. Το κόστος αυτό θα αυξηθεί αισθητά σε περίπτωση χρήσης των ΓΤΟ σε μεγάλη έκταση στη γεωργία. Επιπλέον, το κόστος για την κάλυψη των κινδύνων τυχαιας μόλυνσης που υπερβαίνει το ανώτατο όριο της εγγυημένης ασφάλειας, ανέρχεται, ανάλογα με το μέγεθος της καλλιεργήσιμης έκτασης, από 150 000 έως 7,5 εκατ. ευρώ.

5.15 Η παράλληλη αγορά πρώτων υλών με και χωρίς ΓΤΟ στην ίδια τοποθεσία, κρίνεται ανέφικτη. Είναι απολύτως απαραίτητο να υπάρχει πλήρης διαχωρισμός της αγοράς, της αποθήκευσης, της αποξήρασης και της μεταφοράς.

5.16 Επιχειρήσεις και συνεταιρισμοί αγορών εγγυώνται από τώρα την καθαρότητα των προϊόντων τους από ΓΤΟ, βάσει συμφωνιών που έχουν συνάψει με τους γεωργούς που προμηθεύουν. Σε αυτό το πλαίσιο καταρτίζεται θετικός κατάλογος ποικιλιών σπόρων προς σπορά που είναι αποδεκτοί και έχουν ελεγχθεί και καθιερώνεται ένα αδιάλειπτο σύστημα ελέγχου από την καλλιέργεια έως την παράδοση και τον έλεγχο της παραλαβής.

5.17 Σύμφωνα με τους συνεταιρισμούς αγορών, τα συστήματα που εγγυώνται καθαρότητα από ΓΤΟ μεγαλύτερη από αυτήν που διασφαλίζει το προς το παρόν αποδεκτό ανώτατο όριο, μπορούν να εφαρμοστούν μόνο σε περίπτωση γεωγραφικού διαχωρισμού των μεταλλαγμένων καλλιεργειών, από τις καλλιέργειες χωρίς ΓΤΟ. Το κόστος παρόμοιου προσανατολισμού της καλλιέργειας εκτιμάται σε 150 έως 250 ευρώ ανά εκτάριο. Το επιπρόσθετο κόστος για το διαχωρισμό της μεταφοράς και της αποθήκευσης εκτιμάται σε 10 έως 20 ευρώ ανά τόνο.

5.18 Αντίστοιχα συστήματα ταυτοποίησης (IP — Identity preservation) και διασφάλισης της ποιότητας εφαρμόζονται και στον τομέα της μεταποίησης, όπως σε αλευρόμυλους. Οι πελάτες των μύλων απαιτούν βαθμό καθαρότητας από 0,1 έως 0,5 % το πολύ. Διενεργούνται δοκιμές PCR βάσει προτύπων καθώς και δοκιμές αναστολής για κάθε παραλαβή. Επιπλέον διενεργείται έλεγχος των προμηθευτών από τους οποίους απαιτείται να αποδείξουν ότι αγοράζουν και επεξεργάζονται αποκλειστικά καθαρά από ΓΤΠ προϊόντα. Κατά τη μεταφορά αποφεύγεται στο μέτρο του δυνατού κρίσιμες συνθήκες κατά τις οποίες είναι αδύνατο να αποφευχθεί η ανάμιξη και η μόλυνση, όπως μπορεί να συμβεί σε αποθήκες μεταφορέων ή λιμένων στις οποίες τοποθετείται προσωρινά και εμπόρευμα που περιέχει ΓΤΟ.

5.19 Όσον αφορά το καλαμπόκι, το κόστος της διασφάλισης της καθαρότητας εκτιμάται από τους μύλους σε περίπου 2,50 ευρώ, εκτός από την επιβάρυνση που ζητούν επιπλέον οι προμηθευτές (βλ. ανωτέρω). Το κόστος αυτό, δεδομένου ότι επιμερίζεται μόνο στο τμήμα των προϊόντων για τα οποία ζητήθηκε ανάλογη εγγύηση, επιβαρύνει το σύνολο της επεξεργασμένης ποσότητας, με αποτέλεσμα να είναι σε ορισμένες περιπτώσεις πολύ υψηλότερο για τα τελικά προϊόντα που δεν περιέχουν ΓΤΟ (π.χ. το σιμιγδαλι καλαμπόκιού αποτελεί μόνο το 50 % της επεξεργασμένης ποσότητας, που σημαίνει ότι το επιπρόσθετο κόστος (2,50 συν 3,00=5,50 ευρώ) ανέρχεται σε αυτή την περίπτωση σε 11 ευρώ ανά τόνο σιμιγδαλιού από καλαμποκάλευρο). Οι κίνδυνοι που δημιουργεί μια τυχαία μόλυνση προϊόντων που έχουν παραδοθεί στον πελάτη και η οποία υπερβαίνει το εγγυημένο επίπεδο καθαρότητας, μπορεί, ανάλογα με το μέγεθος της ποσότητας και την περαιτέρω μεταποίηση των ακατέργαστων υλών, να προκαλέσουν κόστος που ανέρχεται σε διψήφιο αριθμό εκατομμυρίων. Επί του παρόντος, δεν υπάρχει δυνατότητα ασφαλιστικής κάλυψης παρόμοιων κινδύνων.

5.20 Η προσεκτική αγοραστική πολιτική των επιχειρήσεων μεταποίησης συντέλεσε στον αποκλεισμό ολόκληρων περιοχών από τις αγορές τους, δεδομένου ότι στις περιοχές αυτές καλλιεργούνται και ΓΤΟ και υπάρχει συνεπώς αυξημένος κίνδυνος μόλυνσης, ανεξάρτητα από την πραγματική μόλυνση μεμονωμένων παρτίδων από τις περιοχές αυτές. Η πειραματική και μόνον καλλιέργεια γενετικής τροποποιημένου σιταριού σε ένα κρατίδιο της Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας, οδήγησε το μεγαλύτερο όμιλο αλευρόμυλων της Γερμανίας να μην αγοράζει σιτάρι από το κρατίδιο αυτό.

5.21 Η πολιτική της πλειονότητας των μεγάλων επιχειρήσεων λιανικού εμπορίου και παραγωγής επώνυμων προϊόντων στην ΕΕ να εγγυώνται για όλα τους τα προϊόντα ότι δεν χρησιμοποιούν ΓΤΟ, συντέλεσε κατά τα τελευταία έτη στη δημιουργία εκτενών συστημάτων διασφάλισης της ποιότητας, στα οποία ορισμένες επιχειρήσεις επενδύουν ετησίως δεκάδες εκατομμύρια ευρώ. Τα συστήματα αυτά συνίστανται αφενός στην αδιάλειπτη τεκμηρίωση και στον έλεγχο των προμηθευτών και αφετέρου σε τακτικές δειγματοληψίες στα προσφερόμενα προϊόντα. Προς το παρόν, το πρόσθετο αυτό κόστος δεν μετακυλιέται στους πελάτες. Ωστόσο, δεν υπάρχει ακόμη συστηματική καταγραφή μεμονωμένων προϊόντων ή κατηγοριών προϊόντων.

5.22 Σε περιφερειακό επίπεδο υπάρχουν μεγάλες διαφορές όσον αφορά τις προϋποθέσεις της συνύπαρξης γενετικής τροποποιημένων και συμβατικών καλλιεργειών. Ιδιαίτερα σε περιφέρειες με γεωργία μικρής κλίμακας, η παράλληλη καλλιέργεια δεν κρίνεται εφικτή. Στην Τοσκάνη, σύμφωνα με το γεωργικό κτηματολόγιο, το 90 % των εκμεταλλεύσεων δεν κρίνονται κατάλληλες για συνύπαρξη. Τούτο ισχύει και για πολλές άλλες περιφέρειες της Ευρώπης. Συγχρόνως, πρέπει να επισημανθεί ότι τα από τεχνική άποψη δαπανηρά μέτρα του διαχωρισμού, του ελέγχου και του σχεδιασμού της καλλιέργειας θα επιβαρύνουν συστηματικά κυρίως τις μικρές εκμεταλλεύσεις και τους αγρότες μερικής απασχόλησης. Αυτό αφορά και τις περιφερειακές βιοτεχνίες μεταποίησης γεωργικών προϊόντων.

5.23 Τα περιφερειακά επώνυμα προϊόντα ποιότητας και οι εγγυήσεις προέλευσης, που διαδραματίζουν ολοένα σημαντικότερο ρόλο για την εμπορία ακριβών προϊόντων ποιότητας, αποκλείουν γενικά κάθε χρήση ΓΤΟ. Άλλωστε, η χρήση ΓΤΟ, θα είχε πολύ αρνητικές συνέπειες τόσο για το πραγματικό κόστος παραγωγής όσο και για τη φήμη των προϊόντων αυτών. Αυτός είναι και ο λόγος για τον οποίο πολλές περιφέρειες της Ευρώπης αυτοανακηρύχθηκαν σε ζώνες απαλλαγμένες από γενετικώς τροποποιημένους οργανισμούς, μολονότι η σχετική νομική βάση αμφισβητείται και είναι απαραίτητη η διασαφήνισή τους από την ευρωπαϊκή και την εκάστοτε εθνική νομοθεσία. Πολλοί ενδιαφερόμενοι ανησυχούν ιδιαίτερα για το ενδεχόμενο ότι ορισμένοι γεωργοί θα έχουν τη δυνατότητα, εφόσον το κοινοτικό δίκαιο εγγυάται την καλλιέργεια ΓΤΟ, να προκαλούν υπερβολικό κόστος και κινδύνους σε πολυάριθμους γείτονές τους αλλά και σε επιχειρήσεις, γενονός το οποίο δεν συμβάλει στη διατήρηση της κοινωνικής ειρήνης.

5.24 Τόσο οι περιφερειακές αρχές όσο και οι γεωργικοί συνεταιρισμοί αλλά και οι επιχειρήσεις μεταποίησης εκφράζουν έντονες ανησυχίες για το ενδεχόμενο να πρέπει ορισμένα μελλοντικά είδη ΓΤΟ, αντίθετα από τα υφιστάμενα, να διαχωρίζονται ερμητικά και για λόγους δημόσιας υγείας (π.χ. τα αποκαλούμενα φαρμακευτικά είδη), από την παραγωγή τροφίμων και ζωοτροφών, γεγονός το οποίο έχει ήδη προκαλέσει στις ΗΠΑ τεράστια προβλήματα και κλίμα ανασφάλειας.

5.25 Σε ορισμένα κράτη μέλη της ΕΕ έχει θεσπισθεί νομοθεσία ή εξετάζεται νομοσχέδιο, που ρυθμίζει τους όρους της συνύπαρξης. Ήδη διαφαίνονται διαφορές όσον αφορά το περιεχόμενο των νόμων και των σχετικών διαδικασιών. Οι διαφορές αυτές δεν μπορούν να

δικαιολογηθούν με τις περιφερειακές ιδιαιτερότητες. Κρίνεται από τώρα ήδη απαραίτητο να επιτευχθεί εναρμόνιση στον τομέα αυτό ώστε να διασφαλίζεται η συνύπαρξη.

5.26 Η ΕΕ έχει ανακηρύξει σε πολιτικό της στόχο να διασφαλίσει τη συνύπαρξη μεθόδων καλλιέργειας με και χωρίς ΓΤΟ καθώς και τη δυνατότητα της διατροφής χωρίς ΓΤΟ. Εάν αποδειχθεί ότι ο στόχος αυτός δεν επιτυγχάνεται με την ισχύουσα νομοθεσία, θα πρέπει να προσαρμοστούν εγκαίρως προς την κατεύθυνση αυτή οι σχετικοί κανονισμοί και οι σχετικές οδηγίες, ώστε να προασπίζονται τα συμφέροντα τόσο των καταναλωτών όσο και των γεωργών αλλά και άλλων ενδιαφερόμενων οικονομικών παραγόντων.

Βρυξέλλες, 16 Δεκεμβρίου 2004

Η Πρόεδρος
της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής
Anne-Marie SIGMUND

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

στη γνωμοδότηση της Ευρωπαϊκής Οικονομικής και Κοινωνικής Επιτροπής

Οι ακόλουθες τροπολογίες απορρίφθηκαν κατά την ψηφοφορία λαμβάνοντας όμως το ένα τέταρτο ψήφων:

Σημείο 3.5.10

Να διαγραφεί.

Αιτιολογία

Δεν στοιχειοθετείται ο ενδοιασμός που εκφράζεται στην παράγραφο αυτή ότι κατά τον καθορισμό ορίων για τα βασικά υλικά πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η μόλυνση από τυχαία διασταύρωση από γειτονικούς αγρούς, οπότε δεν μπορεί να συνάγεται ακολούθως το συμπέρασμα ότι κατά τον καθορισμό των προδιαγραφών για τη συνύπαρξη πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η ακούσια μόλυνση.

Αποτέλεσμα ψηφοφορίας

Ψήφοι υπέρ: 25

Ψήφοι κατά: 55

Αποχές: 10

Σημείο 4.2.1

Να διαγραφεί.

Αιτιολογία

Κατά τη χορήγηση άδειας για τη διάθεση ΓΤΟ στην αγορά εξετάζονται όλες οι πτυχές που μπορούν να έχουν επιπτώσεις στην υγεία ανθρώπων και ζώων, καθώς και οι επιπτώσεις στο περιβάλλον. Δεν υπάρχει ουδεμία αφορμή για την επίκληση της αρχής της προφύλαξης στη συνάρτηση αυτή. Άλλωστε, η παροχή εγγυήσεων για 100 % ασφάλεια δεν εξασφαλίζεται σε κανένα τομέα, ούτε είναι ρεαλιστικό να ζητείται.

Αποτέλεσμα ψηφοφορίας

Ψήφοι υπέρ: 22

Ψήφοι κατά: 60

Αποχές: 5
